

Uczenie maszynowe: *wykład 1*

Paweł Cichosz

1 Informacje organizacyjne

2 Tematyka przedmiotu

3 Indukcyjne uczenie się

Informacje o przedmiocie

Strona przedmiotu: <http://elektron.elka.pw.edu.pl/~pcichosz/uma>

Literatura:

- 1 T. Mitchell (1997): *Machine Learning*.
- 2 I. H. Witten, E. Frank, M. A. Hall (2016): *Data Mining: Practical Machine Learning Tools and Techniques* (4th edition).
- 3 Y. S. Abu-Mostafa, Y.S., M. Magdon-Ismael, H.-T. Lin (2012): *Learning from Data: A Short Course*.
- 4 M. Muraszewicz, R. Nowak, red. (2022): *Sztuczna inteligencja dla inżynierów: metody ogólne*.
- 5 P. Cichosz (2000, 2007): *Systemy uczące się*.
- 6 P. Cichosz (2015): *Data Mining: Explained Using R*.

Zasady zaliczania

Kolokwia: 2×25 punktów

- w połowie semestru (termin wykładu 7 lub 8),
- na końcu semestru (termin wykładu 14 lub 15).

Projekt: $10 + 40$ punktów

- 1 zespoły dwuosobowe,
- 2 implementacja i zbadanie właściwości algorytmu uczenia się,
- 3 ogłoszenie tematów w ciągu 2-3 tygodni,
- 4 dokumentacja wstępna do końca 7. tygodnia semestru,
- 5 zakończenie do końca przedostatniego tygodnia semestru.

Formuła wykładu

Przeplatające się tryby:

Slajdy:

- bardziej uporządkowany wywód,
- czasem mniejsza wnikliwość,
- mniej interakcji ze słuchaczami,
- większa dyscyplina czasowa.

Kreda/marker i tablica:

- czasem większa wnikliwość,
- więcej interakcji ze słuchaczami,
- zwiększone ryzyko pomyłek,
- nie zawsze wszystko zmieści się w czasie.

W obu przypadkach:

- dostępne slajdy lub notatki podsumowujące treść wykładów,
- ograniczony zakres i spokojne tempo,
- główne treści ilustrowane przykładami.

- 1 Informacje organizacyjne
- 2 **Tematyka przedmiotu**
- 3 Indukcyjne uczenie się

W stronę definicji uczenia się

Charakterystyka systemów uczących się: autonomiczna poprawa jakości wykonywania zadania na podstawie zewnętrznej informacji trenującej.

Program uczący się:

- algorytm wykonywania zadania (niedoskonały, niepełny),
- algorytm uczenia się (dostarczający wiedzy/umiejętności uzupełniającej/doskonalałej algorytm wykonywania zadania).

W stronę definicji uczenia się

Rodzaje informacji trenującej:

- przykłady etykietowane (uczenie się z nauczycielem / z nadzorem),
- odpowiedzi na zapytania (uczenie się z nauczycielem / z nadzorem),
- przykłady nieetykietowane (uczenie się bez nauczyciela / bez nadzoru),
- nagrody/kary (uczenie się ze wzmocnieniem).

Wynik uczenia się:

- wiedza (jakie coś jest?),
- umiejętność (jak coś zrobić?).

Zakres przedmiotu

- 1 Elementy teorii uczenia się:
  - 1 model PAC,
  - 2 spójne uczenie się,
  - 3 agnostyczne uczenie się,
  - 4 wymiar Vapnika-Chervonenkisa,
  - 5 przestrzeń wersji, generalizacja i specjalizacja.
- 2 Podstawowe algorytmy uczenia się klasyfikacji i regresji:
  - 1 indukcja reguł,
  - 2 indukcja drzew decyzyjnych,
  - 3 naiwny klasyfikator bayesowski,
  - 4 regresja i klasyfikacja liniowa.
- 3 Ocena jakości modeli klasyfikacji i regresji.
- 4 Wybrane bardziej zaawansowane algorytmy klasyfikacji i regresji:
  - 1 las losowy,
  - 2 SVM.
- 5 Uczenie się ze wzmocnieniem.

Ograniczenia przedmiotu

Koncentracja na podstawach:

- brak algorytmów bardziej zaawansowanych,
- niektóre algorytmy prezentowane bez wyprowadzenia lub uzasadnienia,
- niektóre algorytmy prezentowane ze względu na znaczenie historyczne lub walory dydaktyczne.

Brak sieci neuronowych: omawiane na innych przedmiotach.

Brak szerszej dyskusji zagadnień związanych z zastosowaniami: omawiane na innych przedmiotach.

- 1 Informacje organizacyjne
- 2 Tematyka przedmiotu
- 3 Indukcyjne uczenie się

Podstawowa terminologia i notacja

Dziedzina: X – zbiór obiektów, do których ma się odnosić pozyskiwana wiedza.

Przykład: $x \in X$ – dowolny element dziedziny.

Atrybuty: $a_1, a_2, \dots, a_n$, $a_i : X \rightarrow A_i$ – wektorowa reprezentacja przykładów:

ciągłe (numeryczne): reprezentacja i interpretacja liczbowa (możliwa arytmetyka),

dyskretne (kategoryczne): brak interpretacji liczbowej:

nominalne: bez relacji porządku (możliwe porównania $=$, $\neq$),

porządkowe: z relacją porządku (możliwe porównania $=$, $\neq$, $<$, $\leq$, $>$, $\geq$).

Wektor wartości atrybutów:

$a_1(x)$	$a_2(x)$	$\dots$	$a_n(x)$
----------	----------	---------	----------

Zadanie klasyfikacji (uczenia się pojęć)

Pojęcie: $c : X \rightarrow C$, C – skończony zbiór klas.

Zbiór trenujący: $T \subseteq D \subset X$, dla $x \in D$ znane $c(x)$.

Model: $h : X \rightarrow C$, $h \approx c$.

Predykcja: wyznaczenie $h(x)$ dla $x \in X$ – zastosowanie modelu.

Klasa pojęć: $\mathbb{C}$ – zbiór pojęć rozważanych dla pewnej dziedziny (podzbiór wszystkich możliwych pojęć spełniający określone warunki, determinuje złożoność *zadania* uczenia się).

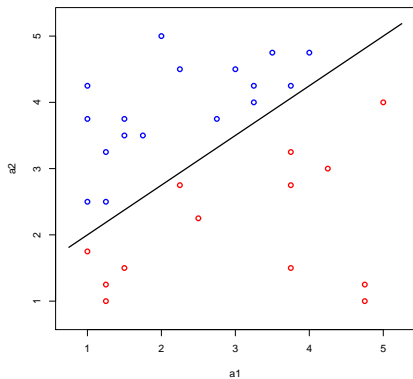
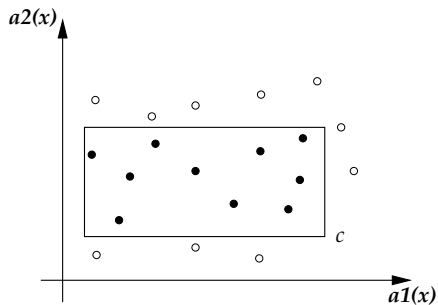
Przestrzeń modeli: $\mathbb{H}$ – zbiór możliwych modeli rozważanych dla pewnej dziedziny (np. wyznaczony przez określenie reprezentacji), determinuje złożoność *algorytmu* uczenia się.

Uczenie się jako przeszukiwanie: znaleźć model $h \in \mathbb{H}$ najlepiej przybliżający pojęcie $c \in \mathbb{C}$.

Przykładowe dziedziny, klasy pojęć i przestrzenie modeli

- Prostokąty:** Dziedzina $\mathcal{R}^2$ (punkty na płaszczyźnie), atrybuty – współrzędne kartezjańskie, pojęcia i modele – reprezentowane przez prostokąty o bokach równoległych do osi układu współrzędnych (przykłady pozytywne wewnątrz i na brzegu prostokąta, przykłady negatywne na zewnątrz prostokąta).
- Proste:** Dziedzina $\mathcal{R}^2$ (punkty na płaszczyźnie), atrybuty – współrzędne kartezjańskie, pojęcia i modele – reprezentowane przez proste (przykłady pozytywne po dodatniej stronie prostej i na prostej, przykłady negatywne po ujemnej stronie prostej).
- Koniunkcje boolowskie:** Dziedzina $\{0, 1\}^n$ (łańcuchy binarne), atrybuty – bity, pojęcia i modele – reprezentowane przez koniunkcje boolowskich literałów ($a_i, \neg a_i$).

Przykładowe dziedziny, klasy pojęć i przestrzenie modeli

Zadanie regresji

Funkcja docelowa: $f : X \rightarrow \mathcal{R}$.

Zbiór trenujący: $T \subseteq D \subset X$, dla $x \in D$ znane $f(x)$.

Model: $h : X \rightarrow \mathcal{R}$, $h \approx f$.

Jakość modelu

Błąd klasyfikacji na zbiorze:

$$e_{S,c}(h) = \frac{|\{x \in S \mid h(x) \neq c(x)\}|}{|S|}$$

Błąd rzeczywisty klasyfikacji:

$$e_{\Omega,c}(h) = P(h(x) \neq c(x) \mid x \in X, x \sim \Omega)$$

Ω – rozkład prawdopodobieństwa na dziedzinie X .

Błąd średniokwadratowy na zbiorze (MSE, *mean square error*):

$$\text{mse}_{S,f}(h) = \frac{\sum_{x \in S} (f(x) - h(x))^2}{|S|}$$

Błąd średniokwadratowy rzeczywisty:

$$\text{mse}_{\Omega,f}(h) = \mathbf{E}[(f(x) - h(x))^2 \mid x \in X, x \sim \Omega]$$

Obciążenie indukcyjne

- Właściwości algorytmu uczenia się, które determinują wybór h na podstawie T (sposób uogólnienia przykładów trenujących).
- Konieczne w celu wyboru jednej z wielu możliwych generalizacji.
- Realizacja:
  - **obciążenie reprezentacji**: zawężenie przestrzeni modeli dostępnej dla algorytmu,
  - **obciążenie preferencji**: wprowadzenie kryteriów preferencji modeli (np. preferencja dla najprostszych modeli).

Nadmierne dopasowanie

- Model $h_1 \in \mathbb{H}$ jest nadmiernie dopasowany do T , jeśli istnieje model $h_2 \in \mathbb{H}$ taki, że h_1 ma mniejszy błąd na T , ale h_2 ma mniejszy błąd rzeczywisty.
- Zasadnicze wyzwanie przy tworzeniu modeli przez uczenie się.
- Obliczeniowa teoria uczenia się charakteryzuje poziom ryzyka nadmiernego dopasowania w zależności od przestrzeni modeli i właściwości algorytmów.
- Zapobieganie i kontrola:
  - stosowanie algorytmów o mniejszym ryzyku nadmiernego dopasowania,
  - wprowadzanie do algorytmów mechanizmów zmniejszających ryzyko nadmiernego dopasowania,
  - staranna ocena jakości modeli.

Przykład: koniunkcje boolowskie

a_1	a_2	a_3	c	h_1	h_2
0	0	0	0	0	0
0	0	1	1	0	0
0	1	0	0	0	0
0	1	1	1	0	1
1	0	0	0	1	0
1	0	1	1	1	0
1	1	0	0	1	0
1	1	1	1	1	1

- $n = 3, c = a_3$
- $T = \{000, 010, 101\}$
- $h_1 = a_1, h_2 = a_2 \wedge a_3$
- Ω – rozkład jednostajny na dziedzinie $\{0, 1\}^3$
- $e_{T,c}(h_1) = 0, e_{T,c}(h_2) = \frac{1}{3}$
- $e_{\Omega,c}(h_1) = \frac{4}{8}, e_{\Omega,c}(h_2) = \frac{2}{8}$